

Zásady transparentnosti a dobrej praxe v akademickom publikovaní

Dátum publikovania: 15. september 2022.

Komisia pre publikačnú etiku ([Committee on Publication Ethics](#), COPE), Register časopisov s otvoreným prístupom ([Directory of Open Access Journals](#), DOAJ), Združenie akademických vydavateľov s otvoreným prístupom ([Open Access Scholarly Publishers Association](#), OASPA), a Svetová asociácia editorov lekárskeho časopisov ([World Association of Medical Editors](#), WAME) sú akademické organizácie, ktoré spolupracujú na určení zásad transparentnosti a dobrej praxe pri vydávaní vedeckých publikácií. Toto je [štvrtá verzia](#) pokračujúcej práce (uverejnená 15. septembra 2022); [prvá verzia](#) bola sprístupnená v decembri 2013, [druhá verzia](#) v júni 2015 a [tretia verzia](#) v januári 2018. Nabádame čitateľov k jej šíreniu a naďalej vítame spätnú väzbu ku všeobecným zásadám, aj ku špecifickým kritériám. Bližšie informácie o organizáciách poskytujeme nižšie.

Zásady transparentnosti a dobrej praxe v akademickom publikovaní by sa mali aplikovať na akýkoľvek publikovaný obsah, vrátane špeciálnych vydaní a konferenčných zborníkov. V prípade, že sa postupy časopisu odchyľujú od uvedených zásad, editori musia transparentne informovať o postupochoch, ktoré časopis uplatňuje.

Tieto zásady tiež uznávajú, že vydavatelia a editori sú zodpovední za presadzovanie dostupnosti, rozmanitosti, rovnosti a inklúzie. Redakčné rozhodnutia by mali byť založené na vedeckom prínose. Nemali by byť ovplyvnené pôvodom rukopisu, národnosťou, etnickou príslušnosťou, politickým presvedčením, rasou alebo náboženstvom autorov. Časopisy by mali zabezpečiť, aby žiadnou zo svojich politík nevytvárali prostredie, ktoré by vylúčilo niekoho, kto chce spolupracovať s časopisom. Zároveň by mali svoje politiky pravidelne prehodnocovať z hľadiska naplňania princípu inklúzie.

Zásady transparentnosti

Obsah časopisu

1. Názov časopisu

Názov časopisu by mal byť:

- jedinečný a nemal by sa dať ľahko pomýliť s iným časopisom;
- nemal by zavádzať potenciálnych autorov a čitateľov ohľadom pôvodu časopisu, zamerania alebo vzťahov s inými časopismi a organizáciami.

2. Webová stránka

- Webové stránky časopisu by mali byť primerane podporované a udržiavané, osobitná pozornosť by sa mala venovať bezpečnostným aspektom, ktoré pomáhajú chrániť používateľov pred vírusmi a škodlivým softvérom. Stránka by mala používať minimálne protokol https a nie protokol http, a všetky informácie a dáta by sa mali prenášať cez protokol https.
- Osoby zodpovedné za webovú stránku by mali pri správe webového obsahu, prezentácie a aplikácií používať webové štandardy a osvedčené postupy dobrej etickej praxe.

- Webová stránka nemá obsahovať informácie, ktoré by zavádzali čitateľov či autorov.
- Webová stránka by nemala napodobňovať stránku, dizajn či logo iného časopisu/vydavateľa.
- Ak je nejaký text skopírovaný z inej stránky, treba uviesť zdrojovú webovú stránku.

Okrem nižšie uvedených podmienok by mala stránka jasne uvádzať tieto informácie:

- zameranie časopisu (Aims and scope),
- cieľová skupina čitateľov,
- typy rukopisov, ktoré časopis prijíma na publikovanie (napríklad aj to, že nepovoľuje viacnásobné alebo redundantné publikovanie),
- kritériá autorstva,
- ISSN (zvlášť pre tlačenu a elektronickú verziu časopisu).

3. Harmonogram vydávania

Periodicita vydávania časopisu by sa mala jasne uviesť a pokiaľ nenastanú výnimočné okolnosti, časopis musí dodržiavať svoj harmonogram vydávania.

4. Archivácia

Vydavateľ by mal jasne uviesť plán na elektronické zálohovanie a dlhodobé digitálne uchovávanie obsahu časopisu v prípade, že časopis a/alebo vydavateľ ukončí činnosť (napríklad prístup cez PMC (PubMedCentral) alebo archívy uvedené v registri správcov - Keepers Registry pri Medzinárodnej agentúre ISSN).

5. Autorské práva

- Podmienky autorských práv vzťahujúcich sa na publikovaný obsah by mali byť jasne deklarované na webovej stránke a v obsahu.
- Podmienky autorských práv by mali byť uvedené zvlášť a jasne odlišené od autorských práva súvisiacich s webovou stránkou.
- Meno/názov nositeľa autorských práv by malo byť uvedené na plných textoch všetkých publikovaných článkov (vo formáte HTML a PDF).
- Ak sú podmienky autorských práv uvedené samostatne, mali by byť na webovej stránke ľahko vyhľadateľné a dostupné pre všetkých.

6. Licencovanie

- Informácie o licencovaní by mali byť jasne opísané na webovej stránke.
- Podmienky licencie musia byť vyznačené na plných textoch všetkých publikovaných článkoch (vo formáte HTML aj PDF).
- Obsah označený Open Access musí používať verejnú licenciu.
- Licenčné politiky týkajúce sa uverejňovania autorského rukopisu a publikovaných článkov v repozitári tretej strany by tiež mali byť jasne uvedené.

Ak sa použijú licencie Creative Commons, potom by mala stať, kde sa uvádzajú podmienky týchto licencií, odkazovať na správnu licenciu na webovej stránke Creative Commons.

Pracovné postupy časopisu

7. Publikačná etika a súvisiace redakčné politiky

Časopis by mal mať aj zásady publikačnej etiky (napr., [Kľúčové postupy dobrej praxe COPE](#), (Core Practices). Tie by mali byť jasne viditeľné na jeho webovej stránke a mali by sa týkať:

- politiky časopisu v oblasti [autorstva a miery prispenia jednotlivých autorov k výslednému dielu](#);
- spôsobu, akým bude časopis riešiť [sťažnosti a odvolania](#);
- spôsobu, akým bude časopis riešiť [obvinenia z porušenia odborných alebo etických štandardov vo výskume \(research misconduct\)](#);
- politiky časopisu v oblasti [konfliktu záujmov](#);
- politiky časopisu v oblasti [zdieľania údajov a reprodukovateľnosti](#);
- politiky časopisu v oblasti [etického dohľadu](#);
- politiky časopisu v oblasti [duševného vlastníctva](#);
- možnosti časopisu týkajúce sa [diskusí po publikovaní](#);
- politiky časopisu týkajúce sa [opráv a stiahnutí článkov](#).

Vydavatelia a editori sú zodpovední za zaistenie integrity vedeckej literatúry vo svojich časopisoch a mali by prijať politiky a postupy na spracovanie a riešenie takýchto problémov, ak nastanú. Medzi nekalé praktiky patrí plagiátorstvo, manipulovanie citácií, falšovanie/fabrikácia dát a podobne. Politiky časopisu ani vyhlásenia jeho editorov by nemali povzbudzovať tieto nekalé praktiky alebo vedome dovoliť, aby sa diali. V prípade, že sa vydavateľ alebo editor časopisu dozvie o obvinení z porušenia odborných alebo etických štandardov v súvislosti s článkom podaným alebo vydaným v ich časopise, vydavateľ alebo editor musí pri spracovávaní obvinenia konať podľa pokynov COPE ([COPE's guidelines](#)) alebo ich ekvivalentu.

8. Recenzné konanie

Recenzným konaním rozumieme poradenie sa o rukopise s recenzentami, ktorí sú odborníkmi v danej oblasti. Tieto osoby by nemali byť zamestnancami redakcie. Určité prvky recenzného konania sa však môžu líšiť v závislosti od časopisu alebo vedného odboru, preto by na webovej stránke malo byť jasne uvedené:

- či obsah prechádza recenzným konaním alebo nie;
- kto vykonáva recenzné konanie, napríklad externí odborníci alebo členovia redakčnej rady;
- používané [postupy a typ recenzného konania](#);
- akékoľvek politiky súvisiace s [postupmi recenzného konania](#), napríklad:
  - využitie recenzentov navrhnutých autorom;
  - akékoľvek utajenie identít, prípadne koho identita je utajená pred kým;
  - či je alebo nie je doplnkový materiál predmetom recenzného konania;
  - či sa recenzie uverejňujú spolu s článkami alebo nie;
  - či sú alebo nie sú recenzie podpísané alebo anonymné.
- ako sa nakoniec prijíma rozhodnutie o rukopise a kto je do rozhodovania zapojený;
  - akékoľvek výnimky v procese recenzného konania, napríklad špecifické typy článkov, ktoré neprechádzajú recenzným konaním.

Ak predstavuje recenzný proces článku výnimku zo zvyčajnej politiky, v článku by malo byť uvedené, akým hodnotením prešiel.

Časopis by nemal garantovať prijatie prvej predloženej verzie rukopisu. Vyhlásenie o termínoch recenzného procesu by malo byť podporené publikovaním časových rámcov pri prijatých článkoch. V prípade oneskorenia by mali byť autori informovaní o dôvode a mali by dostať možnosť stiahnuť svoj článok, ak si to želajú.

Dátum publikovania by sa mal bez výnimky zverejniť spolu s každým výskumom. Odporúčame zverejniť aj dátumy podania a prijatia článku.

9. Prístup

Ak nie je online obsah voľne dostupný každému čitateľovi, treba jasne uviesť spôsob, akým je možné získať prístup (napríklad registráciou, predplatným alebo poplatkami za prezeranie. Ak sú k dispozícii offline verzie (napríklad tlačaná verzia), malo by to byť jasne uvedené spolu s akýmkoľvek súvisiacimi poplatkami.

Organizácia

10. Vlastníctvo a manažment

- Informácie o vlastníkoch a manažmente časopisu by mali byť jednoznačne zverejnené na webovej stránke časopisu.
- Názvy organizácií by sa nemali používať spôsobom, ktorý by mohol potenciálnych autorov a editorov viesť do omylu ohľadom charakteru vlastníka časopisu.
- Ak je časopis spojený s nejakou spoločnosťou, inštitúciou alebo sponzorom, mali by sa poskytnúť odkazy na ich stránku (stránky), ak je to možné.

11. Poradný orgán

Časopisy by mali mať redakčné rady alebo iné poradné orgány, ktorých členovia sú renomovanými odborníkmi v oblastiach spadajúcich do odborného zamerania časopisu.

- Úplné mená a afiliácie (názvy univerzít alebo výskumných inštitúcií, kde pôsobia) členov by mali byť dostupné na webových stránkach časopisu.
- Zoznam by byť aktuálny a členovia musia súhlasiť so svojím členstvom v redakčnej rade/poradných orgánoch.
- Aby sa časopisy vyhli spájaniu s predátorskými alebo podvodnými praktikami, mali by pravidelne prehodnocovať svoju redakčnú radu, aby zabezpečili, že je stále relevantná a vhodná.

12. Kolektív editorov/kontaktné informácie

Časopisy by mali na webových stránkach poskytovať úplné mená a afiliácie svojich editorov, ako aj kontaktné údaje na redakciu časopisu, vrátane úplnej adresy.

Obchodná prax

13. Autorské poplatky

- Ak časopis účtuje autorské poplatky (napríklad poplatky za spracovanie článku (APC, article processing charges), poplatky za stránku, poplatky za redakčné spracovanie, poplatky za jazykovú úpravu, poplatky za podanie článku, členské poplatky alebo iné doplnkové poplatky), potom by tieto mali byť jasne uvedené na webovej stránke.
- Ak časopis nežiada zaplatenie žiadnych poplatkov, aj to by malo byť jasne uvedené.
- Informácie o autorských poplatkoch by mali byť ľahko vyhľadateľné a autori by o nich mali byť informovaní čo najskôr v rámci procesu podania rukopisu.
- Ak je pravdepodobné, že časopis zavedie autorské poplatky v budúcnosti, malo by to byť tiež uvedené.
- Ak je možné dosiahnuť zľavu alebo odpustenie (waiver) autorských poplatkov, malo by to byť jasne uvedené.
- Informácie o možnosti odpustenia poplatkov by mali obsahovať:
  - kto je oprávnený získať odpustenie,
  - ktorý autor/ktorí autori zo skupiny musí/musia splňať podmienky pre podanie žiadosti o odpustenie,
  - kedy a ako požiadať o odpustenie poplatkov.
- Redakčné rozhodovanie by nemalo byť ovplyvnené autorskými poplatkami, uplatnením zľavy z publikačných poplatkov, alebo ich odpustením (waiver).

14. Ďalšie zdroje príjmu

Obchodné modely alebo zdroje príjmu by mali byť jasne uvedené na webovej stránke časopisu.

Príklady zahŕňajú autorské poplatky (pozri časť 13), predplatné, sponzorstvo alebo dotácia, reklama (pozri časť 15), reprinty, prílohy alebo špeciálne vydania.

Obchodné modely alebo zdroje príjmu (príjmy z reprintov, príloh, špeciálnych vydaní, sponzorstva) by nemali ovplyvňovať redakčné rozhodovanie.

15. Reklama

Časopisy by mali uviesť, či prijímajú reklamu. Ak áno, mali by uviesť svoju reklamnú politiku, vrátane informácií:

- aké typy reklám sa budú brať do úvahy,
- kto rozhoduje o prijatí reklám,
- či sú spojené s obsahom alebo správaním čitateľa, alebo sa zobrazujú náhodne.

Reklamy by nemali nijakým spôsobom súvisieť s redakčným rozhodovaním a musia byť oddelené od uverejneného obsahu.

16. Priamy marketing

Akékoľvek aktivity priameho marketingu, ktoré sa vykonávajú v mene časopisu, vrátane vyžiadavania rukopisov, by mali byť primerané, správne zacielené a nesmú byť obťažujúce. Informácie poskytované o vydavateľovi alebo časopise by mali byť pravdivé a nemali by čitateľov či autorov zavádzať.

História verzií

Toto je Verzia 4.0 Zásad transparentnosti a dobrej praxe v akademickom publikovaní.

[Version 3.0](#) – január 2018

[Version 2.0](#) – jún 2015

[Version 1.0](#) – december 2013

O Komisii pre publikačnú etiku (Committee on Publication Ethics, COPE, <https://publicationethics.org/>)

COPE poskytuje redakciám a vydavateľom rady vo všetkých aspektoch publikačnej etiky, ale najmä ako postupovať v prípadoch porušenia štandardov vedenia výskumu a publikovania. Poskytuje tiež fórum pre svojich členov na diskusiu o jednotlivých prípadoch. COPE nevyšetruje jednotlivé prípady, ale nabáda vydavateľov, aby zabezpečili, že prípady vyšetrí príslušné orgány (zvyčajne výskumná inštitúcia alebo zamestnávateľ). Od všetkých členov COPE sa očakáva, že budú uplatňovať zásady publikačnej etiky COPE uvedené v základných postupoch ([core practices](#)).

O Registri časopisov s otvoreným prístupom (Directory of Open Access Journals, DOAJ, <https://doaj.org>)

Hlavným účelom DOAJ je vývoj, udržiavanie a starostlivosť o zdroj spoľahlivých informácií o vedeckých časopisoch s otvoreným prístupom na webe; overiť, či záznamy v zozname spĺňajú primerané normy; zvýšiť viditeľnosť, šírenie, vyhľadateľnosť a prítťažnosť časopisov s otvoreným prístupom; umožniť vedcom, knižniciam, univerzitám, poskytovateľom finančných prostriedkov na výskum a iným zainteresovaným stranám využívať ponúkané informácie a služby; uľahčiť integráciu časopisov s otvoreným prístupom do služieb knižníc a agregátorov; podľa možnosti pomôcť vydavateľom a ich časopisom splniť primerané normy digitálneho publikovania a tým podporiť prechod systému vedeckej komunikácie a publikovania na model, ktorý slúži vede, vysokoškolskému vzdelávaniu, priemyslu, inováciám, spoločnostiam a ľuďom. Prostredníctvom tejto činnosti bude DOAJ spolupracovať a kooperovať so všetkými zainteresovanými stranami, ktoré sa usilujú o dosiahnutie týchto cieľov.

O Združení akademických vydavateľov s otvoreným prístupom (Open Access Scholarly Publishers Association, OASPA, <https://oaspa.org>)

OASPA je obchodné združenie, ktoré bolo založené v roku 2008 s cieľom zastupovať záujmy vydavateľov s otvoreným prístupom (OA) na celom svete vo všetkých odboroch. Podporovaním spolupráce pri vývoji vhodných obchodných modelov, nástrojov a štandardov na podporu OA publikovania chce OASPA pomôcť zabezpečiť prosperujúcu a udržateľnú budúcnosť v prospech svojich členov a vedeckých komunit, ktorým slúžia. Toto poslanie sa plní prostredníctvom výmeny informácií, stanovovania noriem, presadzovania modelov, propagácie, vzdelávania a podpory inovácií.

O Svetovej asociácii editorov lekárskeho časopisov (World Association of Medical Editors, WAME, ,<http://www.wame.org>)

WAME je celosvetové neziskové dobrovoľné združenie redaktorov recenzovaných lekárskeho časopisov, ktorí sa snažia podporovať spoluprácu a komunikáciu medzi redaktormi, zlepšovať redakčné štandardy, podporovať profesionalitu v oblasti lekárskej redakcie prostredníctvom vzdelávania, sebakritiky a samoregulácie a podporovať výskum zásad a praxe lekárskej redakcie. WAME vypracúva zásady a odporúčania osvedčených postupov pre redaktorov lekárskeho časopisov a má osnovy pre redaktorov, ktoré svojim členom odporúča dodržiavať.

Preklad do slovenčiny ([CC BY](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) 4.0 International): Zuzana Stožická, CVTI SR, Vydavateľstvo otvorenej vedy, Gabriela Fišová, CVTI SR, Oddelenie podpory otvorenej vedy a výskumu.